

Submitted: 14 December 2017; Accepted: 29 March 2018

Japon Ahlak Eğitimi: Erdemli Yaşam İçin Rol Modeli | Cahit Kahraman[‡]

Öz

"İyi kalpli insan" denildiğinde, iyi ahlaklı, doğru, temiz, mazbut bir kişilik anlaşılmaktadır. İyi kalpli bir insan yetiştirmek, iyi faziletlere sahip olmak için, bu değerlerin öneminden ve yüceliğinden bahsetmek gerekmektedir. Japonya'da iyi ahlakı nasıl yetiştirdikleri sorulduğunda İnazō Nitobe, kendisine bu gibi değerleri öğretmenin Bushidō cengâver kaideleri olduğunu söylemiştir. Edo (1603-1868) döneminde yaygınlaşan Konfüçyanizm ile birlikte Shūshin eğitimi bireye doğru amel edinmeyi öğretmiştir. Konfüçyusun "Daigaku" adlı eserinde, ülke idaresinin sağlanması için dört ana unsur belirtilmiştir: "Shūshin" (öz terbiye), "Seika" (aile terbiyesi), "Chikoku" (vatani koruma) ve "Heitenka" (İmparatora sonsuz saygı) olarak açıklanabilir. İkinci Dünya Savaşı öncesi bu çerçevede daha ilkökul birinci sınıftan itibaren iyi bir Japon olmayı öğretmişlerdir. 1945 senesinde Müttefik Kuvvetleri tarafından Shūshin eğitimi durdurulmuştur. 1960'lı yıllarında Japonlar, karakterlerindeki Japonluğu, Japon Ruhunu kaybetmeye başladıklarını düşünerek, işe giren her yeni elemanı üç aylık Seishin (maneviyat) eğitimi almaya mecbur tutmuşlardır. Japonya'da günümüzde ilkökuldan liseye kadar Dōtoku (Ahlak Bilgisi Dersi) verilmektedir. İş hayatı başladığında işyerlerinde Kyōyō (İşyeri Eğitimi) dergileri ile bu eğitim devam etmektedir. Bu çalışma, Dōtoku ders kitapları ve bazı işyeri eğitimi dergilerinin incelenmesidir.

Anahtar kelimeler: Ahlak eğitimi; Japonya; maneviyat; ders kitapları; işyeri dergileri.

A Japanese Moral Education: A Role Model for Virtuous Life

Abstract

"Good-hearted person" is referred to a personality with good morals, who is fair, decent and neat. In order to raise a good hearted person, or for a person to have good virtues, it is necessary to mention the significance or sublimity of these values. When asked how is raised a person with morals in Japan, İnazō Nitobe stated that what teaches these values are Bushido warrior codes. With Confucianism prevailing in Edo period (1603-1868), Shushin education taught how to do good deed. Confucius' work "Daigaku" specifies four main factors for the ruling of the country: These can be explained as "Shushin" (self-nurturing), "Seika" (family nurturing), "Chikoku" (protecting the homeland) and "Heitenka" (endless respect for the Emperor). Prior to the World War II many values of good morals have been a part of Shushin education and since the first grade of the primary school was taught how to become a good Japanese. In 1945, Shushin education was ceased by the Allied Forces. In the 1960's, considering that they lost Japaneseness and Japanese soul in their character, the Japanese made three month Seishin (spirituality) education mandatory for every employee. In the present day Japan, Dōtoku (Moral Knowledge Course) is provided from the primary to high school. As work life starts this education continues with Kyōyō (Workplace Training) journals. This study is an analysis of Dōtoku coursebooks and some workplace journals.

Keywords: Moral education; Japan; spirituality; textbooks; workplace journals.

[‡] Yrd. Doç. Dr. Cahit Kahraman, Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ, Turkey. E-mail: cahitjp@gmail.com.

Not: Bu makale, 17-19 Haziran 2016 tarihleri arasında Boğaziçi Üniversitesinde düzenlenen "3. Türkiye'de Japonya Çalışmaları Konferansı"nda sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir.

Giriş

Ahlak eğitimi, iyi kalpli, iyi huylu insan yetiştirmek için yapılmaktadır. Ahlak, Türk Dil Kurumu'na göre, 1. "İnsanın doğuştan getirdiği ya da sonradan kazandığı birtakım tutum ve davranışların tümü", 2. "Kişide huy olarak bilinen nitelik; iyi ve güzel olan nitelikler", 3. "Toplum içinde bireylerin uymak zorunda buldukları davranış, biçim ve kuralları" olarak açıklamaktadır. Türkiye'de ahlak eğitimi, ilkökul dördüncü sınıftan lise sona kadar devam eden "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersiyle verilmektedir. Anlaşılacağı üzere, din eğitimi ile birlikte, dini kaideler bağlamından ahlaki değerler aktarılır, iyi ve kötü nitelikleri bu yönden öğretmeye gayret edilir. Bu dersin amacı ile ilgili, bir ilkokulun web sayfası açıklamasında "İnsanlık tarihi boyunca birey ve toplum üzerinde etkili olan dinin, doğru anlaşılmasına ve yorumlanmasına katkıda bulunulması, öğrencilerin İslam'ın iman, ibadet ve ahlak esaslarını tanımalarını, dinin, Allah-insan ilişkilerini düzenleyen bir olgu olduğu benimsemelerini, inançlarını akılla bütünleştirmelerini, kendi dinini, örf ve adetlerini olduğu kadar diğer insanların dinlerini, örf ve adetlerini de saygı ve hoşgörü çerçevesinde değerlendirmelerini, inanç-ibadet ilişkilerinin farkında olmalarını, laikliğin din ve vicdan özgürlüğünün garantisi olması gerektiğini benimsemelerini sağlamaktır" olarak belirtilmiştir.

Japonya'da ahlak eğitimi Dōtoku olarak adlandırılır. İnazō Nitobe (1862-1933), Japonlara iyi ahlaki değerleri öğretmenin *Bushidō* (cengâver kaideleri) olduğunu söylemiştir. Japon dövüş sporları, çay sanatı ve içinde Dō (yol, öğreti) geçen diğer kültürel öğretilerin temelinde 'insan ruhunun eğitilmesi', ya da Kendō sporunda bahsedilen 'insan yetiştirme' olarak karşımıza çıkan amacın 'doğru davranış edinmektir' (Tekmen, 2009). Bu tür öğretiler, ahlak eğitimine de örnek olmaktadır.

Edo (1603-1868) döneminde yaygınlaşan Konfüçyanizm ile birlikte Shūshin eğitimi bireye doğru amel edinmeyi öğretmiştir. Japonya'da ahlak eğitimi Konfüçyanizm'in dört temel eseri olan "Rongo", "Meng Tse", "Daigaku", ve Chuyo" olarak Tokugawa döneminden itibaren okutulmaktadır. Bunlardan özellikle "Daigaku" kitabı samuray sınıfının eğitimi için seçilmiştir. Kitabın içeriği dört temel başlıkta ayrılmaktadır. Bu başlıklar sırasıyla Shūshin, Seika, Chikoku ve Heitenka olarak adlandırılmaktadır. Burada Shūshin kelimesini Türkçeye *Öz Terbiye* olarak çevrilebilir. Seika-*Ayle Terbiyesi*, Chikoku-*Vatanı Koruma*, Heitenka ise *İmparatora Sonsuz Saygı* anlamlarındadır. Bu dört konu, ülke yönetimiyle ilgilenen asiller sınıfı için öngörölmüş bir müfredat olarak seçilmiştir. "Yeryüzüne hükmetmek için ilk önce kendi ülkeni hükmetmeyi, ülkesini yönetebilmek için önce kendi aile huzurunu sağlamayı, aile birliğini

sağlayabilmek için kendi öz benliğini kazanması ve öğrenmesi” iktidar sınıfının temel eğitimi olarak düşünülmüştür. Neo-Konfüçyanizm’in (朱子学) ana maddelerinden ve eğitim amaçlarından biri sayılan Shūshin eğitimi, Beden Terbiyesi (身ヲ修ムル) olarak da düşünülebilir.

Savaş öncesi Maneviyat eğitimi, Zen, Konfüçyus ve Samuray felsefelerinden yararlanan, insan ruhu ve karakter gelişimi ile ilgili düşünce bütününe özetlemektedir (Rohlen, 1987). Bazı araştırmacılar, buradaki İngilizceden çevrilen *personality* kelimesini, ‘karakter’ olarak aktarıırken, bir diğerleri ise bunu “kişilik gelişimi” olarak açıklamaktadır (Gluck, 1985, Kinmonth, 1982).

Bir ilkokulu ziyaret edip çocukların geleceği için endişelenen İmparator Meiji, 1881 yılında “İlköğretim Talimat Beyanı (小學校教則綱領)” ilan edilmesiyle Shūshin eğitimi tüm okul müfredatlarına alınmıştır. Ancak, bu sürede ahlak eğitimi henüz tamamlanmamış, güzel sözler ve tarihi hikâyelerden ibaret olmuştur. 1890 yılında Motoda Nagazane ve Inoue Kowashi’in önderliğinde hazırlanan metin, İmparator tarafından Eğitim Fermanı (教育に関する勅語) olarak yayınlanmıştır. Bu bağlamda müfredata eklenen ahlak eğitimi, ABD’nin savaş sonrası yapacağı değişikliklere kadar devam etmiştir. Ferman, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Çinceye çevrilerek dünya ülkelerine gönderilmiş, içeriği ile ilgili hiçbir karşı görüş veya eleştiri gelmezken, sadece övgü yankıları almıştır.

Batılı devletlerin ahlak eğitimi, 19 yy. sonlarına kadar genelde kilise tarafından yapılmasına karşın, Japonya’da, din, mezhep, kuram veya zaman ayrımı yapmadan, herkesin erişimi sağlanan okullarda öğretilmiştir. Japonya, ahlak eğitimini dini eğitimden ayırması 1872 yılına denk gelir. Avrupa’da bunu ilk uygulayan Fransa bile on yıl sonra, ancak 1882 yılında din dersini kaldırarak bunu yapabilmıştır.

Eğitim Fermanının yayınlanmasından bir yıl sonra (1891) İlköğretim Talim Tüzüğü çıkarılmıştır. Bu Talim Tüzüğü, Ahlak Eğitime yönelik fermanın temel maksadı doğrultusunda, insancıl uygulama yöntemleriyle çocukların vicdanlarını terbiye etmesi ve ahlakını geliştirmesi olarak özetlenebilir. Bu tüzük, 1945 yılı, Müttefik kuvvetleri tarafından kaldırılmasına kadar yürürlükte kalmıştır.

İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Ahlak Eğitimi

İkinci Dünya Savaşı öncesi ilkokul birinci sınıf ahlak dersi içerikleri

İkinci Dünya Savaşı öncesi bu çerçevede daha ilkokul birinci sınıftan itibaren birçok iyi ahlak değerleri Shūshin eğitiminin bir parçası olmuştur. İkinci Dünya Savaşı öncesi ilkokul birinci sınıf ahlak dersinde toplam 25 konu

yer almaktadır (Watanabe, 2012). Bu konuların ilk 15'i sadece resimlerle verilmektedir. İlk "iyi öğren" başlıklı konuda, ders yapan bir öğretmen ile onu pür dikkat dinleyen öğrenciler görülmektedir. Birinci konunun devamında "çok oyun oyna" ile gösterilen ikinci resimde, okul bahçesinde oyun oynayan öğrenciler ile öğretmen betimlenmiştir. Dersin ikinci "dakik ol" konulu biriminde, okul yolunda köpek yavrularıyla oynayan çocukları uyaran başka bir öğrenci, okulu işaret ederek, derse geç kalmamaları için onları uyarmaktadır. Üçüncü konu "tembellik etme" de, hızlı koşmasıyla bilinen, ancak tembellik eden bir tavşan ile yavaş hareket etmesi ile bilinen ancak hiç durmadan bir yokuşu tırmanan ve yol alan kaplumbağa hikâyesi anlatılmaktadır. Dördüncü konuda, yağmurlu bir havada okul çıkışında şemsiyesiz arkadaşını bekleyen şemsiyeli bir öğrenci resmi ile "arkadaşlarına yardımcı ol" konusu işlenmiştir. Beşinci "Kavga etme" konusunda, kavga eden iki erkek öğrencisini ayıran bir öğretmen görülmektedir. Yarış yapan öğrenciler resminde "Gayretli olun" konusu işlenmektedir. "Yiyeceklere saygılı olun" konulu resimde ise, yere düşürdüğü yiyeceğini toplayan iki öğrenci vardır. "Terbiyeli olun" konulu sekizinci birimde, öğretmenlerine selam veren öğrenciler görülmektedir. "Oyun alanını topla" konulu dokuzuncu birimde ise, dağıtılan malzemelerin toplanması için öğrencileri uyaran bir öğretmen vardır. Onuncu "Eşyaları hor kullanma" konulu birimde, dizleri üstünde oturan bir öğrenci ile öğretmeni önlerindeki eşyaları dikkatli ve temiz kullanma yönünde davranışları sezinlenmektedir. On birinci konuda, çocuklarının iyi yetişmesi için çabalayan anne babaların resmedildiği "anne babanın hakkını unutma" konusu işlenmiştir. "Anne babanı önemse" konulu on ikinci birimde, anne ve yavru iki maymunun hikâyesi anlatılmaktadır. "Anne babanın sözünü dinle" konulu on üçüncü resimde, annelerine temizlik yapmada yardımcı olan evlatlar görülmektedir. On dördüncü "Kardeşlerin arası iyi olmalı" başlıklı konuda, birlikte oynayan iki kardeş resmedilmiştir. Son on beşinci birimde ailece yer sofrası etrafında yemek yiyen üç nesilden oluşan geniş aile konu edilmiştir.

On altıncı konudan itibaren, resimli birimle birlikte kısa yazılar ya da hikâyeler birlikte kullanılmaktadır. On altıncı konuda, "İmparator çok yaşa" yazmakta ve savaşa giden süvariler resmedilmiştir. On yedinci konuda yine bir savaş sahnesi resmedilmiş, düşman kurşunuyla vurulmasına rağmen hala trompet borusunu çalan asker vardır.

On sekizinci konudan itibaren, genel görgü kuralları konu edilmiştir. On sekizinci konuda, oyun esnasında komşu evin sürmeli kapısının kâğıt penceresini yırtan çocuk özür dilemeye gelmiştir. On dokuzuncu konu, çok sık yalan söyleyen birinin gerçeği söylediğinde kimsenin inanmayacağını anlatmaktadır. Yirminci konu, bulduğu kalemi, gerçek sahibine geri veren

öğrenci resmedilmiştir. Yirmi birinci konuda, annesi hasta düşmüş bir çocuğun okul yemeğini komşusu hazırlayıp getirmesi gibi komşuluk ilişkilerinin önemi vurgulanmıştır. Yirmi ikinci konuda, kör birinin çamura girmek üzereyken, elinden tutup yolun temiz tarafına geçmesi için ona yardımcı olan bir öğrenci resmedilmiştir. Yirmi üçüncü konuda, dışarı çıkmak isteyen kırlangıçlara yardım eden iki çocuk vardır. Yirmi dördüncü konu, yola çöpleri dökmek üzere olan çocuğunu uyaran bir baba tasvir edilmiştir. Yirmi beşinci ve son konu, okul müdüründen takdirnamelerini alan öğrenciler görülmektedir. Artık hepsi iyi birer çocuk olmuştur.

İlkokul birinci sınıf ahlak derslerinde, çocuklara kendi görevleri öğretildiği görülmektedir. İyi ders çalışmak, gayretli ve dakik olmak, arkadaşlarıyla iyi geçinip onlara yardımcı olmak, anne babanın sözünü dinlemek ve onlara hürmet etmek gibi konular dışında, genel görgü kuralları da verilmiştir. Bunlara ilaveten, savaş öncesi eğitimde askerlik ve imparatora saygı konusu da önemli sayılmıştır. Bu derslerde, ilk önce resimli hikâyelerle konular anlatılmış, daha sonra resimlere kısa yazılar da eklenerek, okuma yazma konularına geçilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı öncesi ilkokul ikinci sınıf ahlak dersi içerikleri

İkinci sınıfta resimlerin yanında daha uzun hikâyeler okutulmaya başlanmaktadır. İlk üç konu “Ailene hürmet et” ana başlığı altında üç alt başlık işlenmiştir. İlk konuda, “kökö” (anne babaya hürmet etme) hikâyesinde, çeltik samanlarından terlik yapan ve sandalet yapımında yardımcı olan bir çıraktan bahsedilmektedir. Bu kişi, başka bir ailenin yanında kalarak, o aileye ev işlerinde ve çocuk bakımında destek olur. Böylece her iki aileyi de kendi ailesi gibi benimsediği ve saygı duyduğu anlatılmaktadır. İkinci konuda, akraba ilişkilerinin önemi vurgulanmıştır. Kuzeniyle eve gelen çocuk, onunla oyuncaklarını paylaşır ve birlikte resim çizerler. Üçüncü konuda, kardeşleriyle kır gezisine çıkan çocuklar farklı çiçeklerin açtığını görürler. Birlikte çiçek toplarlar, daha az çiçek toplamış olan kardeşine ablası kendi çiçeklerinden vermektedir.

Sonraki dört konu “Görgü Kurallarına Uy” ana başlığı altında toplanmıştır. “Kendi İşini Kendin Yap” başlıklı dördüncü konuda, okula gitme saatinin gelmiş olduğunu söyleyen ablasına, henüz hazır olmayan küçük kardeş, kitaplarını çantasına koyması için ablasından rica eder. Ancak ablası, bunun kendisinin yapması gerektiğini söyler ve kardeşi hazır olduktan sonra birlikte okula giderler. “Ders Çalış” başlıklı beşinci konuda, iki erkek çocuk resmedilmektedir. Birincisi öğretmenin tavsiyelerini dinlememiş olduğundan zavallı durumdadır. Diğer öğrenci ise derslerini çalışmış ve başarılı biri olmuştur. Bu dersin sonunda “Tohumu ekmezsen,

büyümez” atasözü verilmiştir. Bizdeki “Ne ekersen onu biçersin” atasözünün çağrıştırmaktadır. “Kurallara uy” başlıklı altıncı konuda, arkadaşının evinde oyun oynayan çocuk, saati görünce eve gitmesi gerektiğini söyler. Arkadaşları onu durdurmak ister ancak, çocuk yemek saatinin geldiğini, yedikten sonra tekrar geleceğini söyleyip eve gider. Burada, ailenin koyduğu kurallara riayet etme konusu vurgulanmaktadır. “Övünme” başlıklı yedinci konuda, kavga eden iki horoz resmedilmiştir. Kaybeden horoz kendi köşesine çekilirken, kazanan diğer horoz kümesin çatısına çıkıp var gücüyle ötmüştür. Tam zafer naraları atarken, bir kartal onu yakalayıp uçup gider. Böbürlenmenin iyi bir şey olmadığını, her zaman daha güçlü birinin olabileceği anlatılmıştır.

Diğer iki konu “Güçlü olalım” ana başlığı altında ele alınmıştır. Sekizinci “Korkak olma” başlıklı konuda, karanlık bir yerden geçerken korkup arkadaşının evine sığınan birini resmetmektedir. Arkadaşı onunla birlikte korktuğu yere gittiklerinde, sadece insan yüzüne benzeyen su kabağı olduğunu anlar. “Bedenini sağlıklı tut” başlıklı dokuzuncu konuda, başarılı olmak için sağlıklı ve kuvvetli olmanın şart olduğunu okulda öğrenen iki kardeş, yiyecek ve içeceklerine dikkat etmeye ve sabah erken kalkmaya başlar. Bedenlerini soğuk su ile ovalayıp, derin nefes almanın da vücut gelişimi için faydalı olduğundan her sabah egzersiz yaparlar.

Sonraki beş konu “Karar ver” ana başlığı altında verilmiştir. “Arkadaşlarına nazik ol” başlıklı onuncu konuda, ağır bir yükü taşıyan arkadaşına yardımcı olmayı teklif eden biri resmedilmiştir. “Ayıp bir şey yapma” başlıklı on birinci konuda, arkadaşıyla resim yaparken annesi çağıran çocuk, aceleyle kitabın üstünden atlayıp gider. Annesi, kitap üstünden atlamanın ayıp olduğunu söyleyerek çocuğu uyarmaktadır. “Başkalarının hatalarını affet” başlıklı on ikinci konuda, arkadaşının oyuncağını nehre düşürdüğü için özür dilemektedir. O da arkadaşını yanlışlıkla olduğu için affetmiştir. “Kötü tavsiyelere uyma” başlıklı on üçüncü konuda, saklanıp başkalarını korkutalım diyen arkadaşına, bunun kötü bir fikir olduğunu söyleyip oradan ayrılırlar. “Dürüst ol” başlıklı on dördüncü konuda, evde oynarken çok değerli bir eşyayı istemeden yırtarlar. Eve gelen adam bunu kimin yaptığını sorar ve çocuklardan biri suçunu dürüstçe kabul eder. Bunun üzerine ev sahibi onu bu dürüstlüğünden ötürü kutlar.

“Şükran” ana başlıklı on beşinci konu, “İmparator” alt başlıkla verilmiştir. Yeni imparator, taç giyme töreninde, herkesi daha mutlu, ülkeyi de daha zengin yapacağını anlatan bir konuşma yaparken resmedilmiştir.

Sonraki konularda “Savaş tanrısı Hirose Takeo” ana başlıklı iki konu verilmektedir. “Liyakat” adlı on altıncı konuda, savaşta şehit düşen komutanın hikâyesi anlatılmaktadır. “Sözünü tut” başlıklı on yedinci

konuda, yine Hirose Takeo konu edilmiştir. Bir çocuğa verdiği sözü hatırlaması ve onu yerine getirmesi konu edilmiştir.

Sonraki dört konuda “İnsanlara saygılı ol” ana başlığı ile işlenmiştir. “Minnet duygusunu yitirme” başlıklı on sekizinci konuda, komşu köyün bayramına gittiklerinde annesini kaybeden çocuğa bir yaşlı amca yardımcı olmuştur. Çocuk, bu kişiyi asla unutmamış, onu her gördüğünde ona selam vermektedir. “Atalarına saygı duy” başlıklı on dokuzuncu konuda, her ayın belli günlerinde erkenden kalkıp, yıkanıp temizlendikten sonra ataların ruhları yaşadıklarına inanılan maket ev mabedini temizler. Mabede çiçek bırakır, tütsü yakıp yiyecekler sunar ve dua eder.

“Yaşlılara nazik ol” başlıklı yirminci konuda, dışarıda oynayan çocuklar, parasını kaybeden bir yaşlının yardımına gelir ve parasını bulup ona teslim etmektedir. “Hizmetçilere nazik davran” adlı yirmi birinci konuda, su getirmesi için seslendiği hizmetçinin gelmemesi üzerine kızıp ona bağırmasını ayıplayan annesi, hizmetçilere saygılı olmasını tembihlemektedir.

“Sabırlı ol” ana başlığı altında son beş konu verilmiştir. “Sabretmeyi öğren” başlıklı yirmi ikinci konuda, ipleri yumak yapmak için yardımcı olan küçük kız, ipleri birbirine dolamıştır. Bu kördüğümü sabırla çözmeye çalışmalısın diyen annenin tavsiyesini dinleyen kız, büyük bir sabırla düğümü çözmeye uğraşmaktadır.

“İcat yap” başlıklı yirmi üçüncü konuda, marangozun attığı çöplerden veya herhangi bir ağaç parçasından kendine oyuncak veya nehirde yüzdürecek kayık ya da yelkenli gemi yapımı anlatılmıştır. “Kurallara uy” başlıklı yirmi dördüncü konuda, tehlikeli bir yere çıkmaya çalışan bir çocuğu başka biri yazılı tabelayı işaret ederek oraya çıkmanın yasak olduğunu iletir. Kimsenin olmaması, kuralların çiğnenebileceği anlamına gelmediğini anlatan bir hikâye resmedilmiştir. “İnsanlar zorda olduklarında onlara yardım et” başlıklı yirmi beşinci konuda, el arabasıyla yokuşu çıkmaya çalışan birine yardım eden bir öğrenci resmedilmiştir. “İyi bir çocuk” başlıklı yirmi altıncı konuda, iyi bir çocuk olmak, öğretmenin öğrettiklerini uygulamak, sadece okulda değil, evde, arkadaşlarıyla iyi geçinen, minnet duygulu, kendi işini kendi yapan, imparatora şükran duyandır. Bu çocuklar bugün okulda takdirnamelerini almaları, anne babalarını da sevindirmiştir. Aileler, çocuklarının ileride iyi birer birey olmalarını dilemektedirler. Bu konular, devlete sonsuz liyakat, İmparator ailesine ve atalarına saygı gibi faziletlerin kazandırılması doğrultusunda seçilmiştir.

İlkokul ikinci sınıf ahlak derslerinde, ailenin önemsenmesi ve görgü kuralları yanı sıra, kendi işini kendisi yapması, kendi kararını vermesi, sağlığına dikkat etmesi ve korkak olmaması gibi konular işlenmiştir. Dürüst olup, verdiği sözü tutması ve insanlara yardımcı olması, faydalı icatlar

yapması gibi önemli faziletler kazandırmayı amaçlayan bir ahlak dersi olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, iyi faziletlere sahip olup övünmenin gereksiz olduğunu, alçak gönüllülük iyi ahlak göstergesi olarak benimsenmesi yönünde bir eğitim verilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı öncesi ilkokul üçüncü sınıf ahlak dersi içerikleri

Üçüncü sınıf ahlak dersinin ilk konusu “İmparatoriçenin şefkati” resmedilmiştir. Çocukların da öğrenmesi gereken saygı dili ile yazılmış olan metin, imparatoriçenin küçüklüğü ile ilgili detayları içermektedir. Kullandığı eşyalara son derece önem verdiğini, eşyalarını kendisinin topladığını iletmektedir. Bilimsel çalışmalara ve egzersiz gibi günlük belirlenen işlerini hiç aksatmadığını, depremden etkilenen birçok kişiye kendi eliyle diktiği kimonoları gönderdiği belirtilmektedir. Sonraki dört konu Tanimura Keisuke ve Ninomiya Kinjiro’ya adanmıştır. “Vatanseverlik” başlıklı ilk konuda, Meiji döneminin onuncu yılında Kumamoto kalesinin çeteler tarafından kuşatıldığında, merkez güçlere haber göndermek için görevlendirilen Tanimura Keisuke’nin hikâyesi anlatılmıştır. Üzerine yırtık elbiseler giyip, vücudunu siyah kömürle boyayıp merkez karargâha kuşatıldıklarını haber vermesi bir kahramanlık ve vatanseverlik olarak verilmektedir. Üçüncü “Anne babaya hürmet” başlıklı konuda, Ninomiya Kinjiro konu edilmektedir. Fakir bir ailenin çocuğu olduğundan, küçük yaşta beri ailesinin geçiminde yardımcı olmuştur. On dört yaşında babası vefat edince zor durumda kalan annesi, küçük kardeşini akrabalarına verir. Kinjiro bu olaya çok üzülür, her akşam kardeşinin hasretiyle gözüne uyku girmez. Sonunda annesine, çok çalışacağını, kardeşine de bakabileceğini söyler ve daha o akşam annesi akrabalarından oğlunu geri alır. “Çalışkanlık” başlıklı dördüncü konuda, yine Ninomiya Kinjiro’nun çalışkanlığı anlatılmaktadır. Evde gece geç saatlere kadar saman terlikleri örer, onları işyerindeki çalışanlara hediye edermiş. Gündüzleri de dağdan odun toplayıp satar, geçimlerini sağlamış. “Eğitim” başlıklı beşinci konuda, yine on altı yaşında annesini de kaybeden Kinjiro ve kardeşleri farklı akrabaları tarafından büyütüldükleri anlatılır. Gündüzleri çalışıp, geceleri ders çalışan Kinjiro, okuma yazmayı ve hesap yapmayı öğrenir. Kendi okul parasını kendisi kazanıp okumaya gayret etmesi sayesinde yirmili yaşlarında kendi evine geri dönüp başarılı biri olması anlatılmıştır.

Sonraki dört konu “İçtenlik” ana başlığı altında toplanmıştır. “Derli toplu” başlıklı altıncı konuda, Motoori Norinaga’nın derli toplu oluşu anlatılmıştır. “Dürüstlük” başlıklı yedinci konuda, sahtekârlık yapan bir tüccarın yanında çalışmaya başlayan dürüst bir çocuğun hikâyesi vardır. “Ustaya hürmet” başlıklı sekizinci konuda, yüksek memuriyet görevinde

olan biri eski hocasını buluşmak için davet eder. Buluşma yerine gelmekte olan hocasını yol üzerinde bulunan bir tapınakta kendisini karşılamaya gelir ve ona gerekli hürmeti gösterdiği anlatılır. “Arkadaşlık” başlıklı dokuzuncu konuda, aynı okuldan mezun olup, aynı iş yerinde çalışmaya başlayan iki arkadaşı konu etmektedir. Biri tembellik ettiği için işten çıkarılır, fakat diğer arkadaşı o dönemde yeni bir makine icat etmiştir. Bunun üzerine işveren her isteğini yerine getireceğini, hatta ona ev inşa edebileceğini söyler. Bu kişi, sadece arkadaşını tekrar işe almasını, başka bir dileği olmadığını iletir ve arkadaşının tekrar işe alınmasını sağlar.

“Kurallara uyalım” ana başlıklı sonraki iki konu ele alınmıştır. “Kurallara uy” başlıklı onuncu konuda, Kasuga-no Tsubone adlı zamanın kale komutanının dadılığını yapan bir kadın, kale kapılarının kapanmış olduğu saatte geldiğinden, kapıcı üstlerinden onayı olmadan onu içeri alamayacağını bildirir. Tsubone de kurallara uymanın doğru olduğunu cevap verip soğuk kış gününde onay gelene kadar dışarıda bekleyerek bu kurala uymuştur. “Adap” başlıklı on birinci konuda, görgü kurallarına uyan bir çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır.

“Sakin karar ver” ana başlıklı sonraki üç konu verilmektedir. “Cesaret” adlı on ikinci konuda, büyük önderlerin önünde bile korkusuzca davranışlarıyla ün salan Kimura Şigenari adlı hizmetkârın öyküsü verilmiştir. “Sabır ve dayanıklılık” başlıklı on üçüncü konuda, yine Şigenari’nin gençliğinden bir öykü anlatılmaktadır. “Acele iş yapma” başlıklı on dördüncü konuda, bir yangın sırasında paniklemeden doğru karar veren bir hanımefendinin öyküsü vardır.

Sonraki bölümde “Tarihini bil” ana başlıklı iki konu verilmiştir. İse mabedinde imparatorun atalarının tapınıldığı Kodaijingu Şinto tapınağı konu edilmiştir. Japonların en çok önem ve hürmet göstermeleri gereken mabetlerdendir. “Bayramlar” adlı on altıncı konuda, Japon bayramları ve kutlu günler tanıtılmaktadır. “Alçak gönüllülük” ana başlıklı sonraki üç konu verilmiştir. “Ziyan” adlı on yedinci konuda, gereksiz kâğıt kullanımı yapan saray kadınlarını uyaran bir öykü anlatılmıştır. “İyilik” başlıklı on sekizinci konuda, kuraklık ve açlık baş gösterdiğinde, evdeki eşyaları da satarak muhtaç olanlara yardım eden Suzuki İmaemon adlı çiftçiden söz etmektedir. “Yapılan iyiliği unutmama” adlı on dokuzuncu konuda, daha önce çalıştığı ve kendisinin yetişmesinde emeği olan aileyi unutmayıp, yaşlılıklarında onlara yardımcı olan Nagata Sakici’nin hikâyesi anlatılmıştır.

“Sağlığına dikkat et” ana başlıklı iki konu verilmiştir. “Bağışlayıcılık” adlı yirminci konuda, bahçede güreş yaparken ekilen çok güzel bir çiçeği kıran çocuklar ev sahibinden özür diler. Ev sahibi bu olaya hiç kızmadan onları bağışlamıştır. “Sağlık” başlıklı yirmi birinci konuda, çocukluğunda zayıf ve

güçsüz olan Mukaşigaibara Ekigen, sağlığına dikkat etmesi sayesinde seksen beş yaşına kadar yaşamış ve bu konuda pek çok kitap yazmıştır.

“Nakae Toju ve Mori Motonari” ana başlıklı sonraki iki konu işlenmiştir. “Kendi malın ile başkasının malı” başlıklı yirmi ikinci konuda, bulduğu para dolu bir cüzdanı asıl sahibine teslim eden bir gencin öyküsüdür. “Birliktelik” başlıklı yirmi üçüncü konuda, üç çocuğuna miras olarak evini bırakan babanın birlik olun, birbirinize yardım edin sözünü yerine getirip, uzun yıllar boyu ailenin devamını sağlamışlardır.

“Yardımlaşalım” ana başlıklı son dört konu ele alınmıştır. “Komşularımız” adlı yirmi dördüncü konuda, komşusunun çatısı aktığını gören birisi, tüm köy sakinlerinden yardım alarak çatıyı onarmıştır. “Hizmet” başlıklı yirmi beşinci konuda, köyün yıkılan köprüsünü toplanan vergilerden para biriktirip taş köprü inşa etmeleri anlatılmaktadır. “Tüm canlılara hürmet et” başlıklı yirmi altıncı konuda, sahip oldukları atın, o ailenin ekmek teknesi olduğunu, onun için ona nasıl değer verdikleri anlatılmaktadır. “İyi Japon” başlıklı yirmi yedinci son konuda, iyi bir Japon olmak için gerekli öğütler ve konuların tekrarı verilmektedir.

Hikâyelerde hep gerçek Japon isimleri kullanılmıştır. Bu, kendilerinden bahsedildiği duygusu verir. Daha çabuk algılama ve benimsemeye sebep olur. Ayrıca, her metin resim ile desteklenmiştir. Böylece hem yazı hem görsel malzeme ile konu daha anlaşılır ve eğlenceli anlatılmaktadır. Bu sınıfın derslerinde, gerçek kahramanlar konu edilmiş, onları örnek olarak kendi benliklerini oluşturma ilkesi ile tarih bilinci kazandırmak amaçlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesi ilkokul müfredatında ahlak eğitimi bu alt başlıklar ve içerikte yapılmıştır. 1945 yılından sonra, Ahlak Eğitimi dersi ile birlikte, Japon Tarihi, Coğrafya gibi derslerin de Müttefik kuvvetleri tarafından müfredattan çıkarılmıştır.

Günümüz Japonya Milli Eğitim Bakanlığı Ahlak Dersi İçeriği

İlk Öğretim 1. ve 2. sınıflar ahlak dersi içerikleri

Günümüzde ahlak eğitimi dersi Dōtoku adı altında ilkokul birinci sınıftan itibaren lise sona kadar aralıksız verilmektedir. Dersin içerikleri Japonya Milli Eğitim Bakanlığı (MEXT) resmi sayfasında ilan edilmektedir (http://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/doutoku). Dōtoku dersinin ana başlıkları aşağıda verilmiştir.

Birinci ana tema: “Kendine odaklan”

Kuralcı ol, her gün keyifli zaman geçir
Her işi kendi başına kusursuz yap
Doğru sandığın yolda ilerle

Dürüst ve serbest ol

İkinci ana tema: “Başkalarıyla birlikte”

Dostça davranışlarda ol
Cana yakın, nazik ol
Arkadaşlarınla iyi geçin
Minnet borcunu unutma

Üçüncü ana tema: “Hayata dair “

Canını sev
Canlılara sevgi ile yaklaşın
Kalbinizi ferah tutun

İlk Öğretim 3. ve 4. sınıflar Ahlak Dersi içerikleri

Birinci ana tema: “Kendini Geliştir”

Basiretli ve itidal sahibi bir hayat sür
Karar verdiğin işi sonuçlandır
Doğrulukta cesur ol
Dürüst ve açık kalpli ol
İyi yönlerini geliştir
Bu temanın sloganı: Kendine odaklan ve benliğini yaşat!

İkinci ana tema: “İnsan ilişkilerinde”

Herkese karşı samimi ol
Başkalarına karşı anlayışlı ve kibar ol
Arkadaşlarınla iyi geçin
Saygı ve şükran duygularını unutma
Bu temanın sloganı: Karşılıklı yardımlaşma ve destek, Birliktelik gücüyle bağlanın!

Üçüncü ana tema: “Hayatın anlamı bağlamında”

Yaşamı hisset
Canlıları önemse
Doğayı, hayvan ve bitkileri önemse
Güzellikleri hisset
Bu temanın sloganı: Eşsiz olan canı yaşat!

Dördüncü ana tema: “Herkesle iletişim kur”

Toplum kurallarına uy

Çalışmanın önemini bil
Ailece işbirliği yapın, yardımlaşarak yaşayın
Bu konuların sloganı: Herkesin uyması gereken kurallar var!
İşbirliği yapın, eğlenceli okul hayatı
Memleketlerinizi sevin
Gelenek ve göreneklerinizi önemseyin
Bu konuların sloganı: Birlikte yardımlaşarak yaşamak!

İlk Öğretim 5-6 sınıf ders içerikleri:

Birinci ana tema: “Kendini geliştir”

İlimli, fakat tasarruflu olmaya gayret et
Ümitli ve cesaretli ol, ümidini kaybetme
Bağımsız ve sorumluluk sahibi ol
İyi niyetli, açık zihinli ol
Hep yeniliği ara
İyi faziletlerini geliştir, kötülerini düzelt
Bu temanın sloganı: Hedefe doğru sağlam adımlarla!

İkinci ana tema: “İnsanlarla bağlantı kur”

Kibar ve samimi ol
Kendinizi diğerlerinin yerine koyun
Karşılıklı güven, birbirinizden öğrenin
Alçak gönüllü ve bağışlayıcı ol
Karşılıklı destek ve yardımlaşma için minnettar ol
Bu temanın sloganı: Karşılıklı anlayış, karşılıklı destek!

Üçüncü ana tema: “Cana önem ver”

Var olan her şeye saygı duy
Kendi ve başkaların hayatına saygılı ol
Doğanın yüceliğini bil
Bu temanın sloganı: Canın yeri doldurulamaz!

Dördüncü ana tema: “Herkesle iletişim kur”

Kanun ve kurallara uy
Adil ve eşit davran
Kendi yükümlülüklerinin farkında ol
Bu temanın sloganı: Toplumun bir parçası olmak!

Beşinci ana tema: “Toplum içindeki görevler ve sorumluluklar”

Toplumla paylaşımcı ol
Ailenin mutluluğunu hedefle
Daha iyi okul ruhu arayışında ol
Memleketini ve vatanını sev
Dünya insanı ile bağ kur
Bu temanın sloganı: Devlet ve toplumun bir parçası olmak!

Ortaokul 1. 2. ve 3. Sınıf Ahlak Dersi İçerikleri

Birinci ana tema: “Kendini geliştirmeye odaklanmak”

Ahenk içinde bir hayat sürmek
Hedefini belirle ve ona ulaşmak için güçlü bir istek sahibi ol
Kendin düşün ve karar al ve sorumluluk hisset
Hakikat, doğruluk ve ülkü dolu bir ömür hedefle ve hayatını biçimlendir
Yaşam felsefeni oluştur, bireysel özelliklerini geliştir
Bu temanın sloganı: Benliğini derinlemesine şekillendir!

İkinci ana tema: “Birbirinize destek olun”

Etik kurallarını düşün ve uygun hareket et
Sıcak bir insan sevgisi ruhlu ve merhametli ol
Birbirini teşvik eden öven arkadaşlık geliştirmek
Karşı cinsiyeti anlamak ve onlara saygı göstermek
Birbirini kabul edip birlikte öğrenmek
Gördüğün iyiliğe karşılık ver
Bu temanın sloganı: Birbirine destek ol, birlikte yaşa!

Üçüncü ana tema: “Hayatı güzelleştirmek”

Tek olan kendi ve başkalarının hayatına saygı duy
Güzelliklere hayran ol, onlara derin saygı besle
İnsanın sonsuz gücüne ve asaletine inan
Bu temanın sloganı: Yaşamı düşün!

Dördüncü ana tema: “Toplumun bir bireyi olarak”

Kanun ve kurallara uy, toplumla birlikte yaşa
Kendini dışlamadan, yaşanabilir bir toplum kur
Adaletle önem ver, adil ve eşit bir toplum oluştur
Görev ve sorumluluklarını bil, toplum bilinciyle yaşa
Emek ve hizmet yoluyla topluma katkı sağla

Bu temanın sloganı: Topluma odaklan, toplumla birlikte daha iyi bir toplum için!

İkinci konu:

Ailenin bir üyesi olma bilinci

Okulun ve arkadaşlarıyla gurur duy

Doğup büyüdüğün memleketinin gelişmesini sağla

Vatanını sev, geleneklerini devam ettir, kültürünü inşa et

Japonluk bilinciyle dünyaya katkıda bulun

Bu temanın sloganı: Japonluk bilincine sahip ol, gerçek dünya vatandaşı olarak faydalı ol!

Ortaokul Ahlak dersi içerikleriyle ilkökul Ahlak dersi ile benzerlikler göstermektedir. Kendini geliştirmek, sorumluluk hissetmek, yardımlaşma ve insan ömrünün değeri ve onun yerini başka hiçbir şeyin tutamaz oluşu gibi değerler, ortaöğretim ahlak dersinde de işlenen konular ve maddeler olduğu görülmektedir. Ancak, iki farklı nokta tespit edilmiştir:

1. Cinsiyetler arası karşılıklı anlayış

2. Japonluk bilinci, dünyada katkıda bulunabilecek uluslararası kişilik oluşturma

Ortaokul dönemi, Japonya’da yedinci sınıftan başlayıp, dokuzuncu sınıfa kadar devam etmektedir. Bunun anlamı, öğrencilerin yaşı 13-14-15 olduğundan, çocukluk döneminden ergenlik çağına girdikleri döneme denk gelmesidir. İngilizcede *teen* olarak tabir edilen bu dönemde öğrenciler karşı cinsin farkına vardıkları, ilgi duydukları zamandır. Bundan dolayı, ortaokul ahlak derslerinde karşı cinsle ilgili konuların ele alınması, karşılıklı uyum ve anlayışı tesis etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca bu dönem, Japonluk bilincini kavrayabilme ve oluşma dönemi olarak da açıklanabilir.

Okul Sonrası İş Yerinde Devam Eden Ahlak Eğitimi

İş hayatı başladığında, iş yerlerinde çeşitli dergilerle ahlak eğitimi verilmeye devam etmektedir. Bu dergilerden iki tanesi *Shokuba no Kyōyō* (İşyeri Eğitimi) ve *Shinsei* (Yeni Dünya) dergilerini örnek olarak gösterebiliriz. Her dergi bir uçuk milyonun üzerinde baskı sayısı ile tüm ülkeye ulaşmaktadır. *Shokuba no Kyōyō* dergisi, her gün için bir öykü vermektedir. Örneğin, bir turistik tesis çalışanlarına yönelik öğüt niteliği taşıyan öyküde “müşteriye karşı davranışlarını düzenle” çağrısı yapılmaktadır. Başka bir öyküde, “fark ettiğinde harekete geç” teması ile başarının sırrı anlatılmaktadır. Şirkete karşı duyulan güveni sağlamak için “kurallara uymak” gerektiğini öykülerde vurgulanmaktadır. Toplu ve düzenli olmak, hedefleri yüksek tutmak, pozitif olmak, kendi kendini kontrol edebilmek, hayatını güzelleştirecek şeyler bulmak, çöplere karşı duyarlı olmak,

başkalarından fikir alabilmek, farklı bakış açıları geliştirmek, şükran duymak gibi daha birçok üstün erdemlerin iş ortamında kazanımı hedeflenmiştir. Toplumsal sorumluluklar, muallakta olmayan net konuşma ve çevreye duyarlı bir kişilik ile şirketlerde aile ortamı sağlamanın önemi vurgulanmıştır. Bir başka İşyeri Eğitimi dergisinde, işini yarım bırakma, duyduğun minneti şekillendir, yüzyıllar boyu değişmeyen hizmet kalitesini hedefle, elektrik ve su israfına dikkat et, verilen eğitimi uygula, yeteneklerini artır, övgüyü hak et, övmeği öğren, işini sev, empati kur, hayatını düzene koy, önyargılı olma gibi öğütlerin yer aldığı öyküler verilmiştir. Örneğin, Japon geleneklerinde alkışlama alışkanlığı Meiji dönemi sonrası Japonya'da da yerleştiği, böyle bir durumla karşılaşıldığında, Batılılar gibi güçlü alkış tutmalı diye öğütleyen öyküler de vardır. Sabah selamlamalarda önce davranmak, dakik olmak, zamanı iyi kullanmak, verdiği sözü tutmak, yabancılarla tokalaşmaların önemsenmesi, trafik ışıklarına uymak gibi, başkalarından beklediklerini önce kendin uygula öyküleri toplum düzenini sağlamak için bireyin örnek olması gerektiği anlatılmaktadır. Öykülerin altında, o ayın önemli günlerini ya da bayramları ile yaşamın içinden faydalı bilgiler aktarmaktadır.

Diğer taraftan *Shinsei* (Yeni Dünya) dergisi, daha çok aile veya insan ilişkileri üzerine yazılar, kısa hikâyeler, şiirler ve şarkılar yer almaktadır. Bunların dışında, yemek tarifleri, bulmaca oyunları ve kısa çizgi roman (manga) da bulunmaktadır. Aylık çıkan bu derginin ana temaları belirlenmiş, o konularda yazılar içermektedir. Örneğin, başkalarına kızmak, güven, ebeveyn, kardeşler, evlenmeden önce konuşulması gerekenler, özür dileme cesareti, yaşamak çalışmaktır felsefesi, yaşlanmak ve ölüm, iyilik yapmak güzelliştir, nezaket, umut tohumları ekmek, sözün gücü ve aile ilişkileri, ailede sevgi ve saygı, çöplerden çevreyi düşünmek, alışkanlıklar insanı şekillendirir, doğal afetlerden kendini korumak gibi konularda kısa öyküler ya da söyleşiler verilmiştir.

Japon Klasik Edebiyatından Ahlaki Erdemlerin Kazanımı Üzerine

Japon Klasik Edebiyatının şaheserlerinden sayılan Seisho Nagon'un (清少納言) "Makura no soushi" (枕草子) eseri ahlaki değerleri kazandırmayı amaçlayan duyguları beslemektedir. "Haru wa akebono" (春はあけぼの) diye başlayan şiirde, insan ve doğanın ayrılmaz oluşu, güzelliklerin farkına varıp doğayı koruması gerektiğini, birlikte var olacağının kavramasıdır.

"Haru wa akebono" (春はあけぼの)

春はあけぼの。やうやう白くなりゆく山際、少し明かりて、紫だちたる雲の細くたなびきたる。

İlkbahar gecelerinin şafak vakti (en güzeldir). Yavaş yavaş aydınlanırken, dağ tepeleri ağarmakta, mor rengine bürünmüş bulutlar enine uzanmakta (görüntüsü güzeldir).

Bu şiir, yaz, sonbahar ve kış mevsimleriyle devam eder. Her mevsimin güzellikleri anlatılır. Yazın mehtabın çıktığı ya da olmadığı gecelerde, ateş böcekleri birer birer ışık parıltıları ve yağmurlarından bahseder. Sonbaharda, günbatımı, kuşların ikiye, üçer, dörder yuvalarına dönüşleri, serçelerin sürü halinde uçuşu, rüzgârın ve böcek seslerinin ne kadar güzel oldukları anlatılır. Kışın, sabah uyanıldığında dışarıda yağmış kar, sisli ve buz gibi soğuk havada ateş yakmak, sobaya taşıdığı kömürle ısınan odanın görüntüsünün güzelliğinden söz eder.

Japon Klasik Edebiyatının bir diğer şaheseri, Kamono Chōmei'nin (鴨長明) "Hōjōki" (方丈記) olmuştur. Bu eserin Japonlar tarafından ezbere öğretilen şiirin nakaratı altta verilmiştir.

行く川のながれは絶えずして、しかも本の水にあらず。よどみに浮ぶうたかたは、かつ消えかつ結びて久しくとどまることなし。世の中にある人とすみかと、またかくの如し。

Nehrin akıntısı durmadan devam eder, hatta görünen su aynı su değildir. Dalgaların ucundaki köpükler, bazen kaybolur bazen belirir ama asla olduğu yerde kalmaz. Dünya üzerindeki insanlar ve ömürleri de tıpkı buna benzer.

Görünüşte doğanın sürekliliği fakat aynı zamanda değişkenliği ve hayatın gelip geçiciliği, suyun akışı metaforu ile anlatılmaktadır. Heian (10. yy) döneminde Murasaki Shikibu tarafından yazılan *Genji Monogatari* (Genji Masalları) üzerine bir teori geliştiren Norinaga Motoori (1730-1801), şiirlerde geçen 'Mono no Aware' teriminden 'duygulanma' teorisini ortaya atmıştır (<http://morality.jp/>). O dönemin hayat tarzını ve doğaya bakışı anlatırken, ahlaki davranışlarda heyecanlar ne kadar fazla olursa duyguları besleyecektir. Hayata, tabiata ve olaylara karşı duyulan hayranlık, içten duygulanmayı anlatan bir ruh haline dönüşür. Baigan İshida (1685-1744), kent insanının daha iyi bir yaşam için, 'Nefsini bil, fitratını tanı' şeklinde tanımlamıştır. 'İnsan kendi tabiatını bilirse, nasıl daha iyi yaşayabileceğini anlar' diyerek, Neo-Konfüçyanizm akımını başlatan Zhu Xi'nin öğretisiyle anlatılmaktadır (<http://www.rinri-jpn.or.jp/>).

Aslında, burada anlatılmak istenen, yaşadığın her günü, her dakikayı önemseyerek yaşayıp, her şey ile ilgili bir mutluluk bulabilmektir. Tsukimi (Ay gözlemi), Hanami (Kiraz ağaçları gözlemi), Kōyō (Sonbahar ağaçları), Tanabata (7 Temmuz Bayramı) gibi heyecanlar, insana küçük mutluluklar verebiliyorsa; bir haiku şiiri belli duyguları canlandırıyor; küçük yaştan beri kokladığın meraların çiçeklerinde bir güzellik buluyorsa insan; Sert bir

soya bile lezzetli yumuşak bir *Toofu*'ya dönüşebilir. Bir midyenin gözyaşlarından bile eşsiz bir inci oluşur. Bir kişi üstün faziletlerle yetişir, iyi erdemlere sahip olursa, iyi ahlaklı, iyi bir insan olur felsefesini yansıtmaktadır.

Değerlendirme

Japonya'da günümüzde ilkokuldan lise sona kadar Dōtoku (Ahlak Bilgisi Dersi) verilmektedir. Ahlak eğitimi, iyilikleri unutmama, alçak gönüllülük, tüm canlılara hürmet, yardımlaşma ve topluma faydalı olmak gibi daha birçok faziletleri kazandırmasıyla Japonlara, nasıl daha iyi bir insan olunur, onu öğretmektedir. 1879 Japonya'sında ilkokul müfredatında Shūshin eğitimi dersi, okuma, yazma, matematik, coğrafya ve tarih dersinden sonra gelirken, 1880 revizyonundan sonra tüm derslerin önüne geçmiştir (Carol Gluck, 1985). 1868'den sonra başlayan hızlı değişim ve batılılaşma süreci Tokyo'nun çehresini de değiştirmiştir. İlk telgrafın açılması (1863), ilk demiryolunun açılışı (1872) ve ilk ulusal bankanın kurulması (1873) gibi gelişmeler sonucunda, eğitimde de yenilenme sürecine gitmesine neden olmuştur (Hardacre&Kern, 1997). 1880'lerin sloganı Medeniyet ve Aydınlanma (Bunmeikaika) olması, Japonların Japonluğu sorguladıkları dönemdir. Shūshin eğitimi 1900'lü yıllarda, ilkokul müfredatında haftada iki saat, ortaokulda haftada bir saat ve lise seviyesinde üçüncü sınıfa kadar haftada iki saat, dördüncü sınıftan itibaren bir saatlik ders olarak verilmiştir. 1945 senesinde Müttefik Kuvvetleri tarafından Shūshin eğitimi durdurulmuş olması, genç nesillerin geleceği, böylece ülkenin geleceği tehlikeye girmiştir. 1960'lı yıllarında Japonlar, karakterlerindeki Japonluğu, Japon Ruhunu kaybetmeye başladıklarını düşünerek, işe giren her yeni elemanı üç aylık *Seishin* (maneviyat) eğitimi almaya mecbur tutmuşlardır (Rohlen, 1987). İş hayatı başladığında işyerlerinde *Shokuba no Kyōyō* (İşyeri Eğitimi) ve *Shinsei* (Yeni Dünya) gibi dergiler ile bu eğitim devam etmektedir. "İşyeri Eğitimi" dergisi, her gün için bir öykü yer alan 37 sayfadan oluşan aylık bir dergi olarak tasarlanmıştır. Bu öyküler, 'başarının sırları', 'öncelik güven', 'kendi kendini kontrol etme', 'ileriye dönük yaşam', 'yetenekleri geliştirme', 'hazırlıkların önemi', gibi, yılda 365 gün 365 öykü seçkisi ile çalışanların pürüzsüz bir iş ortamı, kendine güven, işbirliği veya bir aile ortamı sağlamaları hedeflenmektedir. Yeni Dünya dergisi, İkinci Dünya savaşı sonrasında yeni bir dünya ortamı oluşturmak için kurulmuş, bunun için aileden başlamak gerektiğine inanılmıştır. Huzur dolu ailelerin çoğalması ile huzur dolu bir toplum yaratmayı hedeflemiştir. Pürüzsüz bir aile ortamı ile insan ilişkilerini iyileştirmek için nasıl bir kalbe sahip olunması gerektiğine yol gösteren 'hayat kılavuzu' olarak 70 yıldır yayınlanmaktadır.

Sokratesin hayat üzerine söylediği “sadece yaşamak yeterli değil, iyi yaşamak önemli” sözü, insanı diğer varlıklardan ayırt ederken, daha iyi bir yaşam için insan düşünür, çabalar, bu onun yaratılışında vardır (Watanabe, 2012). İnsanın nasıl yaşaması gerektiğini, ‘tarihi olaylardan ders alarak, başarı öykülerinden örnek alarak’ yapabileceğini anlatmaktadır. Klasik Japon Edebiyatı kitaplarından Okagami, İmakagami ve Azumakagami gibi eserler, insana ayna (kagami) teşkil edecek örnekler vermektedir. Örnek kişilikler hayat kılavuzu olarak Japon ahlak eğitiminde kullanılan yöntemlerden biri olduğu hikâyelerden görülmüştür. Bugün, Shūshin eğitimi yerini alan Dōtoku (Ahlak Dersi), zaman ve yer kavramını aşan değişmeyen ahlaki değerler öğretimi, devam etmesi gereken olgular olarak görülmektedir.

Japon eğitimi, insanların toplumda uyumlu yaşaması, kendi değerlerinden vazgeçmemesi için ahlak eğitimine de önem verecek şekilde planlanmıştır. Zaman zaman uygulamalar kesintiye uğramışsa da, okulda, aile içinde ve iş hayatında ahlak eğitimi bir devamlılık arz ettiği söylenebilir. Bu durum, Japon insanının gerek kendi toplumsal değerlerine sahip çıkmasını beraberinde getirmiş, gerek başka toplumların değerlerine saygılı olma anlayışına olanak vermiştir. Diğer yönden Japon eğitimi, insanın öz benliğini geliştirme ve toplumsal değerlere saygılı olma bağlamında, anne babaya hürmetten, yoksullara ve zayıflara yardım etmeye kadar çok çeşitli konulardan oluşmaktadır. Ancak Japonya’da ahlak eğitimi sadece okulla sınırlı değildir. İş yaşamı ve kültürel etkinlikler içinde de önemli bir yer tutmaktadır.

Kaynakça

- Gluck, C. (1985). *Japan’s Modern Myths*. Princeton: Princeton University Press.
- Hardacre, H., Kern, L. Adam, (1997). *New Directions in the Study of Meiji Japan*, Leiden: Brill.
- Kinmonth, E. H., (1982). “The Self Made Man in Meiji Japanese Thought: From Samurai to Salary Man”, *Monumenta Nipponica*, Tokyo: Sophia University.
- Nitobe, İnazo.(1998). *Bushido*, Tokyo: Kodansha.
- Rohlen, P. T. (1987). *Japonya’da Maneviyat Eğitimi*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Tekmen, A. N. (2009). “Yaşam Unsurlarının Kültür Ögesi Haline Getirilmesi-Japonya Örneği”, *ICANAS*, s. 373-382, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Watanabe, Shoichi, (2012). *Kokumin no Shūshin*, Tokyo: Sankei Shinbun.
- Shokuba no Kyoyo*. (2009). Shizuoka. Rinrikenkyujo.
- Shinsei*.(2009).Tokyo. Rinrikenkyujo.

İnternet Alıntıları:

http://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/doutoku (Erişim: 07. 02. 2016)

<http://moralogy.jp/> (Erişim: 07.02. 2016)

<http://www.rinri-jpn.or.jp/> (Erişim: 07.02. 2016)

A Japanese Moral Education: A Role Model for Virtuous Life

Extended Abstract

“Good-hearted person” is referred to a personality with good morals, who is fair, decent and neat. In order to raise a good hearted person, or for a person to have good virtues, it is necessary to mention the significance or sublimity of these values. When asked how is raised a person with morals in Japan, Inazo Nitobe stated that what teaches these values are Bushido warrior codes. With Confucianism prevailing in Edo period (1603-1868), Shushin education taught how to do good deed. Confucius’ work “Daigaku” specifies four main factors for the ruling of the country: These can be explained as “Shushin” (self-nurturing), “Seika” (family nurturing), “Chikoku” (protecting the homeland) and “Heitenka” (endless respect for the Emperor). Prior to the World War II many values of good morals have been a part of Shushin education since the first grade of the primary school such as “read much, play much”, “be punctual”, “do not laze about”, “help your friends”, “do not fight”, “have manners”, “pay respect for your parents”, “do not hide your faults”, “do not lie”, and “do not steal”. Those in the second grade gain the virtues such as “thankfulness for the Emperor”, “military qualification”, “pay respect for the ancestors”, and “keep your word” besides general etiquette such as “getting on with your family members and siblings”, “standing on one’s own feet”, “study your lesson”, “obey the rules”, “do not self-praise”. What is taught in the third grade love for the Empress, loyal patriotism, diligence, endeavor, courage, honesty, conscience of history, not forgetting favors, modesty, reverence for all living creatures, cooperating, being beneficial for the society, in short, being a good Japanese. Shushin education was given in the 1900s two hours a week in the primary school curricula, one hour a week in the junior high school, and two hours a week in the first two years of the high school, as well as one hour a week in the fourth year of the high school, In 1945, Shushin education was ceased by the Allied Forces. In the 1960’s, considering that they lost Japaneseness and Japanese soul in their character, the Japanese made three month Seishin (spirituality) education mandatory for every employee. In the present day Japan, Dōtoku (Moral Knowledge Course) is provided from the primary to high school. As work life starts this education continues with Kyōyō (Workplace Training) journals. “Workplace Training Journal” is a monthly magazine consisting of just 37 pages and one story for each day. With these stories, it has been aimed for the workers to have a smooth working atmosphere, self-

confidence, cooperation or a family environment with 365 story readers on 365 days such as ‘the secrets of success’, preferential confidence’, ‘self-checking’, ‘prospective life’, ‘improving skills’, ‘the importance of preparation’. “New World Journal” has been established for creating a new world atmosphere after 2nd World War and it has been believed to start from family. It has aimed to create a peaceful community with increasing peaceful families. It has been published for 70 years as a “life guide” that leads the necessity of having a heart for healing human relations with a smooth family environment. This study is an analysis of Dōtoku course books and some workplace journals.

Keywords: Moral education; Japan; spirituality; textbooks; workplace journals

